

ISMERT, ELISMERT, KÖZISMERT, NÉPSZERŰ, CELEB

AZ ISMERTSÉG SZINTJEINEK JELLEMZŐIBŐL

ISMERT

Az ismertség valamely személyre, közösségre, tárgykörre vonatkozó tapasztalat, tudás, a vélemény, információ meghatározott területe. A valóságra, annak egy területére vonatkozó személyes és közösségi tapasztalat, általánosítás megnyilvánulása. Valakit, valamit tapasztalatból valamilyennek tartanak, számolnak vele, igazodnak hozzá. A közművelődés világának szervezői, szereplői, dokumentumai zömében az ismertek köréből kerülnek ki. Domináns jelzői: megszokott, hagyományos, nevezetes, jelentős, nagyhírű, nagynevű, híres, hírneves, tekintélyes, hozzáértő, jellegzetes, speciális, elterjedt, köztudomású, köztudott, közismert, közhírű, közszájon forgó, tudvalévő, nyilvánvaló, sokak által elfogadott valaki, valami, kapcsolat, alkotás, jelenség.

A kicsik is derűsen dúdolják: „Ismert erdei körökben az az általános nézet...” Alan Alexander Milne (1882-1956) Micimackó (1926). Fordította Karinthy Frigyes.

ELISMERT

Állami, regionális, lakóhelyi, intézményi, civil közösségi oklevéllel, kitüntetéssel, dicsérettel, jutalommal, gratulációval méltá-

nyolt valaki, akinek tisztelik személyét, teljesítményét, amit a nagy nyilvánosság fórumain közösségi értékek, kincsnek, kiváló egyéni produktumnak fogadnak el. A közművelődés területén ezt szolgálják az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkárság, illetve a Nemzeti Művelődési Intézet által életre hívott kuratórium javaslata alapján odaitélt kitüntetések, kulturális intézmény minősítések. Öröm azt a tendenciát tapasztalni, hogy egyre nő a helyi kulturális élet szervezéséért, kultúrájáért, közművelődéséért, közösségi életének támogatásáért stb., a speciális hagyomány-gyűjtés és -örzés érdekében kifejtett erőfeszítések elismeréseként odaitélt képviselő-testületi díjak formája és száma, amelyeket sokszor civil személyek kapják. Azok a napok, amelyeket egy település vagy kistérségi speciális értékeinek közismertté tétele érdekében rendez (kolbász, szilva stb. fesztiválok, napok) nemcsak a kulináris élvezeteket tárják lakosaik és visszatérő látogatóik elé, hanem mindennapjaik kultúrájának egy-egy különösségét is.

Ez azt is üzeni, hogy a helyi kultúra élénksége nemcsak a képviselőtestület támogatásától, intézményi tevékenységének színvonalától, hanem a település lakóinak helyi értékek iránti szeretetétől, felmutatásától, szellemi értékeik ismeretétől, megbecsülésétől is függ.

NÉPSZERŰ

Az a személy, intézmény, szolgáltatás, akit/amit a tömegek méltányolnak, aki/ami közismert, közkedvelt, nagyhírű, aki/ami közszeretettnek örvend, nagyszerű, nevezetes, illusztris, jeles, felkapott, divatos, menő, nagymenő. Lehet keresetlen, könnyed stílusú, népies, vulgáris, populáris, hozzáférhető, megfizethető, közkedvelt, felkapott, rokonszenves, tömegeknek tetsző, közérthető avatatlanok számára is.

Hazánkban a szellemi elit színeje a felvilágosodás óta mindig arra törekedett, hogy a hasznos ismeretek terjesztésével segítse a kevésbé műveltek boldogulását. Tessedik Sámuel lelkész, majd Mária Terézia királynő testőre, Bessenyei György kezdeményezése után végre 1841-ben gróf Széchenyi István támogatásával jött létre a hasznos ismereteket terjesztő Magyar Természettudományi Társulat, amely 1901-ben Társadalomtudományi Ismeretterjesztő Társulatként, 1953-tól Tudományos Ismeretterjesztő Társulatként sokezer, aktív tagsággal működött. Előadásaival, lapjaival, nyelvtanfolyamaival, csillagvizsgálóival jelentős szerepet tölt(ött) be a közműveltség emelésében, a hazai ismeretterjesztésben.

Elnöke ma: Vízi E. Szilveszter akadémikus.

SZTÁR

Ragyogó, divatos csillag, valamely közösség kivételes bánásmódban részesülő, túlbecsült tagja. Sztár az, akinek ismertsége, elismertsége, tekintélye nemcsak azok körében érvényesül, akik kompetens megítélők, hanem azokon túl, széles körben is. Jellemző rá: a tömegeknek tetsző viselkedés, kommunikáció, a körülrajongottság, a felkapottság, életének eseményeiről, kapcsolatairól sok hír, széleskörű publicitás. Leggyakoribb jelző a művészek, a sportolók, az orvosok, az ügyvédek körében. A hazai és a nemzetközi tömegkommunikáció, a stadionok nagy kulturális rendezvényeinek kedvelt szereplője.

CELEB

Az angol szó a médiából a 21. század elején terjedt el a „celebrity” kifejezés rövidüléséből.

Elsődleges jelentése: „ünnepelt”, felkapott híresség, nevezetes ember, ismert személyiség.

Az ismertség alapja azonban nem szélesszerűen az illető tudása, ill. egyéb autonóm képessége, hanem egy, a média által róla mesterségesen kialakított kép, amely beépül a fogyasztók (olvasók, hallgatók, nézők) gondolatvilágába.

A celeb a média által mesterségesen bálványozott „sztárok” gyűjtőneve. Ők, akik „önmagukat adják”, akiknek ingatag személyiségét néha valamilyen kereskedelmi csatorna valamilyen üzleti céllal agyzsugorító műsornak megvásárolja. A celeb az, aki másból nem tud megélni, ezért bohócot csinál magából. A celebek olyan médiaszemélyek, akiket a tömegkommunikációs műsorkészítők konstruálnak a közönség szórakoztatása érdekében. Szinte kizárólag a magánéletük nyilvánossá és érdekessé tételével képesek magukat a képernyőn tartani. A pozitív vagy negatív népszerűsége szert tett celebeket a szórakoztatóipar, a tömegkommunikáció hírujdonság igénye termeli, a média konstruálja. Léte, viselkedése, öltözködése „megcsinált” reklámtéma lehet a bulvárlapokban. Hírük révén sokan kíváncsiak rájuk, és ha sikeresen lovagolják meg a hullámokat, akár szépen jövedelmezhet számukra a jelentős ismertség. Aki taszító, az ugyanannyira lehet beszédtema, mint az, aki rokonszenves.

A taszító azért érdekes, mert általa a nézők saját magukkal kapcsolatos énképbeli problémáikat tudják lazítani. Rá lehet vetíteni azokat a dolgokat, amiket nem szeretnek magukban, és amik miatt aggódnak, hogy ilyenek néha napján. Kiváló bűnbak egy ilyen celeb.

A celebség többféle típusa virul. Néhányról:

Formás celebek: azok a hölgyek, akik minden címlapon mosolyognak. Igazából nem tudni, hogy miből élnek, de mindig a legdivatosabb ruhákban flangálnak, tökéletes a sminkjük, idomaikat és a mosolyukat vetik be egy-egy fotózás alkalmából.

Bohóc celebek: A tömegkommunikáció valóság show-iban lépnek fel. Ők azok, akik nem rettennek vissza a legbrutálisabb szerepektől sem.

Oldalborda celebek: Híres-hírhedt férjük oldalán rivaldafénybe jutott hölgyek. Férjeik által kerülnek a címlapra. Ha elragadja őket a szerepelhetnék, mindent megtesznek azért, hogy férjük árnyékából kikerüljenek, semmi sem drága nekik a rivaldafényben való megjelenésért.

Hirtelen celebek: Az ismeretlenség jótékony homályából villannak elő egy-egy műsor mellékszereplőjeként, majd annyira megszeretik a kamerákat, hogy már élni sem tudnak nélkülük. Tíz körömmel küzdenek minden megjelenésért.

Lefutott celebek: Valaha szebb napokat látott személyek, akikre igazából már senki sem kíváncsi. Bánatukban eladják a lelküket a bulvármagazinoknak, és ötvenen, sőt hatvanon túl is mutatni akarják, hogy ők bizony képesek felvenni a harcot egy kishírért is bármelyik tini sztárral.

Egy nagymama szerint: a celeb az, aki a névtelen senkiből egyszerre híres senki lesz.

A celebség alapvető társadalmi igényt elégít ki. A hozzájuk kapcsolódó pletykázkodás, a kibeszélés erős csoportképző mechanizmusnak számít. A pletyka a tradicionális változata annak, amit most az újságok, a „pletyka-lapok”, a tömegkommunikáció műsorai

PLETYKÁZÓ
ASSZONYOK

Juli néni, Kati néni

– *Letye – petye – lepetye!* –
Üldögelnek a sarokba,
Jár a nyelvük, mint a rokka
– *Letye – petye – lepetye!* –

Bárki inge, rokolyája

– *Letye – petye – lepetye!* –
Lyukat vágnak közepébe,
Kitűzik a ház elébe
– *Letye – petye – lepetye!* –

szolgálnak. Van köztük olyan, aki azt hiszi, hogy saját magát adja; hogy nem közvetíti a viselkedésmintát, hanem tőle ered.

Ezekkel az emberekkel nem együttműködik a média, csak kihasználja, kifacsarja, eldobja őket. A médiák maguk teremtik meg a saját, szélsőszerűen új és új kulturális tradícióikat, amelyeknek logikája a divat logikájával azonos.

A médiát működtető emberek csinalják a celebeket. A meglévő igény valószínűleg az újdonság utáni vágy, az unalom elkerülése érdekében. A celebeknek nincs biztos hátterük, kiszolgáltatottak, és ezért sok mindenre hajlandók. A magánéletük világát hajlandók a nyilvánosság elé tárni, nem csak adandó alkalommal. Ez több szempontból is komoly ár. Mert nagyon furcsa valakinek a privát élete, ha ezt nem saját életként éli, hanem úgy, hogy ennek százezrek a szemtanúi. A benne lévő, mivel nagyon akarja ezt a szerepet, önmagát folyamatosan ismert emberként látja. Az újdonság utáni vágy mindig együtt jár a megszokott iránti igénnyel. A véleményvezérek, a pletykák terjesztői régen a falu berkein belül élők voltak, ma a műsorszerkesztők, az ötletgazdák azok.

B. GELENCSÉR KATALIN (Adony, 1941.) gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Az ELTE BTK-án szerzett 4 szakon diplomát, doktori fokozatot. 47 évi munkaviszonya alatt 17 évig népművelő közigazgatási munkát végzett, 30 évig az ELTE művelődéstörténet tanára volt. Tíz kintüntetéséből az ELTE Rektori Tanács Pro Universitate Emlékérem Ezüst fokozat, Bessenyei György-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje a legmagasabb.